

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILIŞI VE HÜKÜMET KURULANA KADAR İLK ÇALIŞMALARI

Sezai ÖZTAŞ

Yrd. Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, sezaioztas@hotmail.com

ÖZ

Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası yaşanan gelişmeler neticesinde Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Dokuzuncu Ordu Kıtâatı Müfettişi olarak ayrılmış ve üç gün sonra 19 Mayıs 1919'da, Samsun'a ayak basmıştır. Samsun'dan sonra gittiği Havza'da halktan vatanın içinde bulunduğu durumun ve işgallerin protesto edilerek mitingler yapılmasını istemiştir. Ardından kongreler yapılmış ve cemiyetler "Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir. 20-22 Ekim 1919'da Amasya Görüşmeleri yapılmış ve Meclis-i Mebusan'ın açılması kararlaştırılmıştır. Meclis-i Mebusan, 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanmış, 28 Ocak 1920'de son derece önemli olan Misâk-ı Millî kararlarını kabul etmiştir. Bu beklenmeyen durum, İtilaf Devletleri tarafında büyük bir şaşkınlık yaratmış, 16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri tarafından İstanbul resmen işgal edilmiştir. İstanbul'un işgal edilmesi ve sonrasında yaşanan gelişmeler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış sürecini hızlandırmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Milli Mücadele'de bir dönüm noktasıdır. Bundan sonraki süreçte Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstiklal Savaşı ile ilgili kararların alınmasında milletimizin tek temsilcisi olmuştur. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile millet hakimiyetine dayalı yeni bir devletin temelleri atılmıştır. Bu çalışmada, Mustafa Kemal Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ayak basmasından itibaren Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına kadar geçen sürede yaşanan gelişmelere yer verilmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı ve hükümet kurulana kadar ilk çalışmaları açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı, Milli Mücadele, Milli Hakimiyet.

THE ESTABLISHMENT OF THE TURKISH GRAND NATIONAL ASSEMBLY AND ITS EARLIER EFFORTS UNTIL THE FORMATION OF GOVERNMENT

ABSTRACT

Mustafa Kemal Pasha, as a result of the developments after Mudros Armistice, left Istanbul as the Ninth Army Inspector on May 16, 1919 and set foot on Samsun on 19 May 1919 three days later. In Havza, where he went after Samsun, he demanded the public hold rallies and protest the condition and occupation of the homeland. Then congresses were held and the societies were united under the name of "the Anatolian and Rumelian Defense of Rights Committee". Amasya Meetings were held on 20-22 October 1919 and the opening of the Ottoman Parliament was decided. The Ottoman Parliament convened in Istanbul on January 12, 1920 and accepted *Misâk-ı Milli* (National Oath) declarations on 28 January 1920, which were of great importance. This unexpected situation created a great surprise on the Allied powers side, and on March 16, 1920 Istanbul was officially occupied by the Allied powers. The invasion of Istanbul and subsequent developments accelerated the opening process of the Turkish Grand National Assembly and the Turkish Grand National Assembly was opened in Ankara on April 23, 1920. The opening of the Turkish Grand National Assembly is a milestone in the Turkish National Struggle under the leadership of Mustafa Kemal Atatürk. In the subsequent period, the Turkish Grand National Assembly became the sole representative of our nation in taking decisions about the the Turkish National Struggle. Additionally, with the opening of the Turkish Grand National Assembly, the foundation of a new state based on national sovereignty was laid. In this study, the developments experienced beginning from Mustafa Kemal Atatürk's setting foot on Samsun on May 19, 1919, up to the establishment of the Turkish Grand National Assembly were included, and the opening of the Turkish Grand National Assembly and the first efforts until the establishment of the government were aimed to be explained.

Keywords: The Establishment of the Turkish Grand National Assembly, the Turkish National Struggle, National Sovereignty

Meclis-i Mebusan'ın Toplanmasından İstanbul'un İşgaline

Mustafa Kemal Paşa, Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imza edilmesinden önceki süreçte, Suriye Cephesi'nde Yıldırım Orduları Grup Komutanı olarak görevli idi. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanması sonrasında 13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen Mustafa Kemal Paşa, 16 Mayıs 1919'da İstanbul'dan Dokuzuncu Ordu Kıtaatı Müfettişi olarak ayrılmış ve üç gün sonra 19 Mayıs 1919'da, Samsun'a ayak basmıştır. 15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'i işgal etmesini Samsun'da protesto etmiştir. Samsun'dan sonra gittiği Havza'da ise halktan vatanın içinde bulunduğu durumun ve işgallerin protesto edilerek mitingler yapılmasını istemiştir. Bunun üzerine protesto mitingleri düzenlenmiş ve mücadele çareleri aranmaya başlanmıştır. Ardından kongreler yapılmış ve cemiyetler "*Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukûk Cemiyeti*" adı altında birleştirilmiştir.

20-22 Ekim 1919'da Amasya Görüşmeleri yapılmış, bu görüşmelerde Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal, Rauf ve Bekir Sami Beyler katılırken İstanbul Hükümeti adına Bahriye Nazırı Salih Paşa katılmıştır. Bu görüşmelerde üçü açık ve imzalı, ikisi gizli ve imzasız olmak üzere beş protokol yapılmıştır (Nutuk, 2004: 146-171). Amasya Görüşmeleri ile İstanbul Hükümeti resmen Temsil Heyeti'ni tanımıştır.

Amasya Görüşmesi'nde alınan önemli kararlardan biri Meclis-i Mebusan'ın açılması kararıdır. İstanbul'da toplanacak olan Meclis-i Mebusan'ın çalışmalarını daha yakından izleyebilmek amacıyla Temsil Heyeti üyeleri 27 Aralık 1919'da Ankara'ya gelmiştir. Kansu'nun (2009: 501) belirttiğine göre kadın, erkek bütün halk sokaklara dökülmüş, neşeli bir intizar içinde hasret ve samimiyetle Temsil Heyeti'ni karşılamıştır. Daha sonraki süreçte Ankara, Milli Mücadele'nin merkezi olmuştur. Aslında Mustafa Kemal Paşa daha Sivas'ta Ankara'ya gitmeyi ve Ankara'nın daimî merkez olmasını kararlaştırmış olmasına rağmen henüz zamanı gelmediği düşüncesiyle bunu gizli tutmuştur (Kansu, 2009: 500).

Yukarı da ifade edildiği gibi 20-22 Ekim 1919'da Amasya Görüşmeleri yapılmış ve Meclis-i Mebusan'ın açılması kararlaştırılmıştır. Bunun üzerine Meclis-i Mebusan, 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanmıştır. Bu Meclis, 28 Ocak 1920'de son derece önemli olan Misâk-ı Millî kararlarını kabul etmiş ve bu kararlarla Türk vatanının sınırları tespit edilmiştir. Misâk-ı Millî'ye göre:

"1- Osmanlı Devleti'nin Mondros Mütarekesi'ni imzalandığı tarihte (30 Ekim 1918) İtilaf Devletleri'nin işgali altında bulunan Arap çoğunluğun yaşadığı Osmanlı topraklarının durumu, halkın serbestçe verecekleri oya göre belirlenmesi gereklidir. Bunun dışında mütareke hududu içinde Türk ve İslâm halkın oturduğu kısımlarının tümü, hiç bir şekilde parçalanamaz bir bütündür.

2-Daha önce halkı ilk serbest kaldıkları zamanda kendi oylarıyla anavatana katılmış olan üç sancakta (Elviye-i Selâse= Kars, Ardahan, Batum) gerekirse tekrar halk oylamasına gidilmesini kabul ederiz.

3-Türkiye barışına bırakılan Batı Trakya'nın durumunun da yine halkın hür iradesiyle verecekleri oylarıyla belirlenmelidir.

4-Hilafetin, saltanatın ve hükümetin merkezi İstanbul ile Marmara Denizi'nin güvenliğinin tam olarak sağlanması şartıyla, boğazların dünya ticaret ve ulaşımına açılması hususunda, bizimle birlikte ilgili devletlerin ortaklaşa verecekleri karar geçerli olacaktır.

5-İtilaf Devletleriyle düşmanlarımız ve bazı ortakları arasında kararlaştırılmış olan anlaşma esasları dairesinde azınlıkların hakları, komşu ülkelerdeki müslüman halkın aynı haklardan yararlanmaları şartıyla tarafımızdan kabul ve temin edilecektir.

6-Milli ve iktisâdi gelişmemizin gerçekleşmesi ve daha düzenli bir idare şeklinde işleri yürütmeyi sağlayabilmek için, her devlet gibi bizim de gelişmemizin sağlanmasında tam bir istiklâl ve serbestliğe sahip olmamız, varlık ve yaşamamızın asıl temelidir. Bu sebeple siyasî, iktisadî, sosyal gelişmemize engel olacak diğer kayıtlara karşıyız. Borçlarımızın ödeme şartları da bu esaslara ters düşmemelidir." (Turan vd., 2011: 111-112).

Buna göre, 30 Ekim 1918 Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası yapılmış olan tüm işgallere karşı çıkmıştır. Bu belge, İtilaf Devletleri'ne işgallere karşı direnileceğinin mesajını veren bir belgedir. Türk vatanının sınırları tespit edilmiş, tam bağımsızlık düşünülmüştür. Meclis-i Mebusan 17 Şubat 1920'de Misâk-ı Millî kararlarını yayınlamıştır.

Meclis-i Mebusan'da Misâk-ı Millî kararlarının kabul edilmesi, İtilaf Devletleri tarafından beklenmeyen durumdur. Bu kararlar, İtilaf Devletleri açısından büyük bir şaşkınlık yaratmış, İstanbul'un işgaline giden süreci hızlandırmıştır. 16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri tarafından İstanbul resmen işgal edilmiştir.

Manastırlı Hamdi Efendi¹, adlı telgraf memuru sayesinde, Mustafa Kemal Paşa İstanbul'un işgalini hemen öğrenebilmiştir. 16 Mart 1920 günü öğleden önce telgraf memuru Manastırlı Hamdi Efendi, Mustafa Kemal Paşa'ya İstanbul'un işgal edildiğini bildiren bir telgraf çekmiştir. Bu telgrafta şunlar yazılıdır:

"Bu sabah Şehzadebaşı'ndaki Muzıka Karakolu'nu İngilizler basıp, oradaki askerlerle İngilizler çarpışarak, sonunda şimdi İstanbul'u işgal altına alıyorlar. Bilgilerinize arz."
(Nutuk, 2004: 281).

Mustafa Kemal Paşa bu telgrafın altına kurşun kalemle "İvedi Kolordulara benim imzamlı, M. Kemal" işaretini koymuş ve Manastırlı Hamdi Efendi'den açıklayıcı bilgiler almaya çalışmıştır. Manastırlı Hamdi Efendi bilgi vermeyi sürdürmüş ve aşağıdaki bilgileri vermiştir:

¹ Telgraf memuru olan Manastırlı Hamdi Efendi sonraki süreçte Ankara'ya gelmiş ve karargah telgraf memurluğu yapmıştır. Mustafa Kemal Paşa, hizmetlerinden dolayı Manastırlı Hamdi Efendi'ye *Nutuk*'ta teşekkür etmiştir.

"Bizim en güvendiğimiz bir arkadaşımız var ki, yalnız o değil, herkes, yani gelenler söylüyorlar. Şimdi de Harbiye'ye girdiklerini haber aldık. Hatta, Beyoğlu telgrafhanesinin önünde İngiliz erleri olduğunu öğrendik, fakat telgrafhaneyi işgal edip etmeyecekleri bilinmiyor." (Nutuk, 2004: 281).

Bu sırada Harbiye telgrafhanesinden memur Ali şu bilgileri vermiştir:

"Sabahleyin İngilizler basarak altı kişi şehit ettiler. On beşe kadar da yaralı var. Şimdi İngiliz askerleri dolaşiyor. Şimdi, işte, İngiliz askerleri Nezaret'e giriyorlar. İşte içeri giriyorlar. Nizamıye kapısına. Teli kes! İngilizler buradadır." (Nutuk, 2004: 281).

Manastırlı Hamdi Efendi yeniden bilgi vermeye devam etmiştir:

"Sabahleyin bizim erler uykuda iken, İngiliz deniz askerleri karakola gelip giriyor. Askerlerimiz uykudan şaşkınlık içinde kalkınca çarpışmaya başlanıyor. Sonunda bizden 6 kişi şehit oluyor, 15 kişi yaralanıyor. Bunun üzerine, zaten mel'unluklarını tasarlamışlar ki, hemen zırhlıları rıhtıma yanaştırıp bir yandan Beyoğlu tarafını ve Tophane'yi bir yandan da Harbiye Nezaretini işgal etmişlerdir. Şimdi artık, ne Tophane'yi ne de Harbiye telgrafhanesini bulmak imkânı olmuyor. Şimdi aldığım habere göre, işgal Derince'ye kadar yayılıyormuş, efendim.

İşte Beyoğlu telgrafhanesi de yok. Orayı da işgal ettiler galiba, Allah korusun, burayı işgal etmesinler. İşte Beyoğlu telgraf memurları, müdürleri geldiler. Kovmuşlar.

Bir saate kadar burası da işgal olunacaktır. Şimdi haber aldım, efendim." (Nutuk, 2004: 282).

İşgalin sonrasında Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'daki İtilaf Devletleri'nin temsilcilerine, Amerikan Siyasal Temsilcisine, bütün tarafsız devletlerin dışişleri bakanlıklarına, Fransa, İngiltere, İtalya parlamentolarına protesto telgrafi gönderilerek, Osmanlı milletinin siyasî hakimiyet ve hürriyetine indirilen bu son darbenin, " ne pahasına olursa olsun hayatını ve varlığını savunmaya azmetmiş olan biz Osmanlılardan çok, yirminci yüzyıl medeniyet ve insanlığının kutsal saydığı bütün esaslara, hürriyet, milliyet, vatan duyguları gibi bugünkü insan toplumlarının temelinde yatan bütün ilkelere ve insanlığın bu ilkeleri meydana getiren ortak vicdanına indirilmiş" (Nutuk, 2004: 285) olduğunu belirtmiştir. Bir başka talimat ile bütün Vali ve Komutanlara İstanbul'un işgalinin İtilaf Devletleri katında protesto edilmesini istemiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması ve Hükümet Kurulana Kadar İlk Çalışmaları

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi ve sonrasındaki gelişmeler, Temsil Heyeti Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın kafasında düşündüğü planları gerçekleştirilebilmesi için bir fırsat yaratmıştır. Bu fırsat millî hâkimiyeti gerçekleştirmenin ilk adımı sayılabilecek olan gelişmelerin yaşanmasına sebep olmuştur.

16 Mart 1920'de İstanbul'un işgal edilmesi sonrası Meclis-i Mebusan basılmış, Meclis-i Mebusan üyelerinin bir kısmı tutuklanmış, bir kısmı Malta Adası'na sürülmüş, bir kısmı da kaçmayı başarmıştır. Aslında Amasya Görüşmeleri'nde, güvenlik sebebiyle Meclis-i Mebusan'ın İstanbul'da toplanmasının uygun olmayacağı vurgulanmıştır. Nitekim daha sonra Meclis-i Mebusan'ın dağıtılması bu endişenin yersiz olmadığını göstermiştir.

Meclis-i Mebusan, 18 Mart 1920 günü son oturumunu gerçekleştirmiştir. Bu oturumda, Sinop Mebusu Dr. Rıza Nur tarafından bir konuşma yapılmış ve mebusluk vazifesinin güvenli bir şekilde yapılması imkânı belirinceye kadar meclis çalışmalarının durdurulması kararlaştırılmıştır. Bilindiği gibi daha sonra 11 Nisan 1920'de Padişah Vahdettin Meclis-i Mebusan'ı kapatmıştır.

Meclis-i Mebusan'ın basılarak dağıtılması, milletin geleceği ile ilgili kararlar alınması için yeni bir meclis kurulması ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Hatırlanacağı üzere, Meclis-i Mebusan'ın dağıtılmasından önce Erzurum Kongresi günlerinde, "*Kuvâ-yı Millîye'yi âmil ve irade-î millîyeyi hâkim kılmak esastır*" ilkesi benimsenmiştir. Bu ilkeden de anlaşılacağı gibi, millî hâkimiyeti gerçekleştirme fikri daha o günlerde ifade edilmiştir. Meclis-i Mebusan'ın dağıtılması ve yeni bir meclis kurulması ihtiyacı bu süreci hızlandırmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Temsil Heyeti adına 19 Mart 1920'de bir genelge yayınlamış, bu genelgede yeniden seçimler yapılmasını istemiş, Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin toplanacağını bildirmiştir. Bu genelge aşağıdaki şekildedir (Nutuk, 2004: 288-289):

Valiliklere, Bağımsız Sancaklara ve Kolordu Komutanlarına

İtilaf devletleri tarafından devlet merkezinin bile resmen işgali, devletin, yasama, yargı ve yürütmeden ibaret olan millî güçlerinin işlemez duruma sokmuş v ebu durum karşısında görev yapmaya imkân bulamadığını hükümete resmen bildirerek Meclis-i Mebusan dağılmıştır. Şu halde, devlet merkezinin korunmasını, milletin bağımsızlığını ve devletin kurtarılmasını sağlayacak tedbirleri düşünmek ve uygulamak üzere, millet tarafından olağanüstü yetkiler taşıyan bir meclisin, Ankara'da toplantıya çağırılması ve dağılmış olan milletvekillerinden Ankara'ya gelebileceklerin de bu meclise katılmaları zarurî görülmüştür. Bu bakımdan aşağıda verilen talimat gereğince seçimlerin yapılması, yüksek ve derin vatanseverlik anlayışından beklenir:

1. Memleket işlerini yürütmek ve denetlemek üzere, Ankara'da olağanüstü yetkilere sahip bir meclis toplanacaktır.
2. Bu meclise üye olarak seçilecek kimseler, milletvekilleri ile ilgili yasa hükümlerine bağlıdırlar.
3. Seçimlerde sancaklar esas alınacaktır.
4. Her sancaktan beş üye seçilecektir.
5. Seçim her sancakta, o sancağın kendi ilçelerinden çıkaracağı ikinci seçmenlerle, sancak merkezinden seçilecek ikinci seçmenlerden, sancak idare ve belediye meclisleriyle Müdâfaa-i Hukuk yönetim kurullarından; illerde, il merkez kurullarıyla, il yönetim kurullarından; illerde il merkez kurullarıyla, il yönetim kurullarından il merkezindeki belediye meclisinden, il merkezi ile merkez ilçesi ve merkeze bağlı ilçelerin ikinci seçmenlerinden oluşturulmuş bir kurul tarafından aynı günde ve aynı oturumda yapılır.
6. Bu meclis üyeliğine, her parti, zümre ve dernek tarafından aday gösterilmesi mümkün olduğu gibi, her ferdin de bu kutsal mücadeleye fiilen katılması için bağımsız olarak adaylığını istediği yerden koyma hakkı vardır.
7. Seçimlere her bölgenin en büyük sivil yöneticisi başkanlık edecek ve seçim güvenliğinden sorumlu olacaktır.
8. Seçim, gizli oyla ve salt çoğunluk esasına göre yapılacaktır; oylar, kurulun kendi içinden seçeceği iki kişi tarafından ve kurul önünde sayacaklardır.
9. Seçim sonunda, bütün kurul üyelerinin imzalayacakları veya kendi mühürleri ile mühürleyecekleri üç nüsha tutanak düzenlenecek; bir tanesi yerinde alıkonularak, öteki iki nüshadan biri seçilen kişiye verilecek, diğeri Meclis'e gönderilecektir.
10. Üyelerin alacakları ödenek daha sonra Meclisçe kararlaştırılacaktır. Ancak, geliş yollukları, seçim kurullarının zarurî masraflar olarak uygun görecekları miktar üzerinden mahallî idarelerce karşılanacaktır.
11. Seçimler, en geç on beş gün içinde Ankara'da çoğunlukla toplanmayı sağlayacak şekilde tamamlanarak, üyeler hareket edecek ve sonuç üyelerin adlarıyla birlikte derhal bildirilecektir.
12. Telgrafın alındığı saat bildirilecektir.

Heyet-i Temsiliye adına

Mustafa Kemal

19 Mart 1920'de yayınlanan genelgeye göre hızlı bir şekilde seçimler yapılmış ve seçilen üyeler Ankara'ya gelmeye başlamıştır. Seçimlerin yapılması ve seçilecek kişilerin Ankara'ya gelmesi istenmişti istenmesine ama toplantılar nerede yapılacaktı? Toplantıların yapılma yeri olarak, İttihat ve Terakki Kulübü için yapılmakta olan binanın kullanılması düşünülmüştür. Fakat bina tamamlanmadığı için, inşa halinde bulunan bir ilkokulun kiremitleri bu binaya aktarılmış ve sâde bir şekilde döşenerek toplantılar için uygun bir duruma getirilmiştir (Tansel, 1991: 93).

Mustafa Kemal Paşa, 21 Nisan 1920'de Kolordulara, 61. Tümen Komutanlığı'na, Refet Beyefendi'ye, bütün illere, bağımsız sancaklara, Müdafaa-i Hukuk Merkez Heyetlerine ve belediye başkanlıklarına bir genelge yayınlamıştır. Bu genelgede, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Nisan Cuma günü Ankara'da açılacağı, açılış gününü Cuma'ya rastlatmakla o günün kutsallığından yararlanılacağı ve bütün mebuslarla birlikte Hacı Bayram Veli Camii'nde Cuma Namazı kılınacağı, namazdan sonra Sakal-ı Şerif ve Sancak-ı Şerif alınarak oradan Meclis binasına geçileceği, dualar okunacağı ve kurbanlar kesileceği bildirilmiştir (Nutuk, 2004: 294). 22 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa, yayınladığı bir diğer genelge ile 23 Nisan Cuma günü Meclis'in açılarak çalışmaya başlayacağından, o günden sonra bütün sivil ve askeri makamların ve bütün milletin buyruk alacağı en büyük merciinin Meclis olduğunu bildirmiştir (Nutuk, 2004: 295).

Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçilen milletvekilleri ve İstanbul'dan gelen milletvekilleri ile birlikte 23 Nisan 1920'de Ankara'da büyük bir coşkuyla açılmıştır. Meclisin açılması bütün memlekette büyük bir sevinçle karşılanmış, Türk halkı, bu hadisenin tarihinde ve mukadderatındaki kıymet ve ehemmiyetini hassas bir şuurla idrak etmiştir (Özalp, 1998: 121). Kansu (2009), Meclis zabıtlarından anlaşıldığı kadarıyla açılışa 338 mebus katılması gerektiği; fakat ilk açılışta mebusların sayısının 115 olduğunu belirtmiştir.

Sinop milletvekili 75 yaşındaki Şerif Bey, meclisin en yaşlı üyesi sıfatıyla açılış konuşmasını yapmıştır (Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi, 1940: 2). Şerif Bey konuşmasında özetle iki amacı belirtmiştir (Ozankaya, 1994: 267):

- Ulusumuzun, içte ve dışta tam bağımsızlık içinde, kendi geleceğinin sorumluluğunu ve yönetimini üstlendiğini,
- Halifenin yabancı kayıtlarından, İstanbul ve öteki yurt parçalarının düşman işgalinden kurtarılması için savaşılacağını.

Şerif Bey'den sonra Mustafa Kemal Paşa söz alarak, Meclis'in olağanüstü yetkilerle görev yapacağını ifade etmiş ve daha sonra ilk günkü oturuma son verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, açılışından sonra zaman kaybetmeden çalışmalara başlamıştır. Meclisin açılışından bir gün sonra, 24 Nisan 1920'de Ankara milletvekili Mustafa Kemal Paşa meclis başkanı seçilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile Heyet-i Temsiliye'nin görevi sona erdiğinden kararları yürütecek bir hükümet kurulmalıydı. 24 Nisan günü Mustafa Kemal Paşa, buna benzer düşüncelerini sunmak amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bir önerge vermiştir. Bu önergede yer alan hususlar şunlardır (Nutuk, 2004: 300):

1. Hükümet kurmak zarurîdir.
2. Geçici olarak bir hükümet başkanı seçmek veya Padişah'a bir vekil tanımak mümkün değildir.
3. Mecliste yoğunlaşan milli iradenin, doğrudan doğruya vatanın mukadderatına el koymuş olduğunu kabul etmek temelde ilkedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir kuvvet yoktur.

4. Türkiye Büyük Millet Meclisi yasama ve yürütme yetkilerini kendinde toplar.

Meclis'ten seçilerek ve vekil olarak görevlendirilecek bir heyet, hükümet işlerine bakar. Meclis Başkanı, bu heyetin de başkanıdır.

NOT: Padişah ve Halife, baskı ve zorlamadan kurtarıldığı zaman, Meclis'in düzenleyeceği kanunî esaslar çerçevesinde durumunu alır.

Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği bu önerge, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiştir. Böylece, Türkiye Büyük Millet Meclisi kuvvetler birliği ilkesini benimsemiş, yasama ve yürütme yetkileri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde toplanmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi 24 Nisan 1920'deki toplantısında ilk yasanı çıkarmıştır. Bu yasa "Ağnam Vergisi" yasasıdır. Önerilmesi, komisyona havale edilmesi ve komisyon raporunun hazırlanması İstanbul'da yapılmış olan bu yasanın, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilk yasanı olması Ankara ve İstanbul arasındaki süreklilik ve organik bağı göstermesi bakımından önemlidir (Ateş, 1993: 232).

Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldıktan sonra hükümet kurma işi ele alınmasına rağmen 3 Mayıs 1920 tarihine kadar hükümet kurulamamıştır. Hükümet kurulana kadar geçen sürede 25 Nisan 1920'de Mustafa Kemal Paşa başkanlığında 7 kişilik geçici bir icra heyeti oluşturulmuş; 25 Nisan 1920'de yayınlanan beyanname ile düşman propagandasına alet olunmaması istenmiş, padişah ve halifeye karşı isyanın sözü konusu olmadığı ve Meclisin, vatanın parçalanmasına engel olmak için çalıştığı ifade edilmiş (Tansel, 1991: 95-99); 26 Nisan 1920'de Sovyet Rusya'ya gönderdiği mektupla Türkiye Büyük Millet Meclisi, ilk siyasi teşebbüsünü gerçekleştirmiş ve bu mektup ile yabancı emperyalizmine karşı ortak mücadele ile askeri ve siyasi ittifak çağrısı yapılmış (Armaoğlu, 2010: 383); 27 Nisan 1920'de Padişaha bağlılık yazısı gönderilmiştir (Tansel, 1991: 96-99). Ayrıca geçici heyet, Damat Ferit Paşa'nın iş başına gelmesiyle artan olayları önlemek ve Meclis'in meşruluğunu inkar edenlere karşı 29 Nisan'da *Hıyanet-i Vataniye Kanunu*'nu çıkartmıştır. Böylece meşruluğunu yalnız kendisi kabulle kalmamış bunu kamu oyuna ilan etmiştir (Eroğlu, 1981: 115). Türkiye Büyük Millet Meclisi 30 Nisan 1920'de, Avrupa devletleri dış işleri bakanlıklarına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kurulduğu haber verilmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından, yabancı devletlerin İstanbul Hükümeti ile yapmış oldukları ve yapacakları anlaşmaların kabul edilmeyeceği bildirilmiştir. Geçici heyetin yerine, 3 Mayıs'ta yine Mustafa Kemal Paşa başkanlığında, 11 kişiden oluşan *İcra Vekilleri Heyeti* (Bakanlar Kurulu) oluşturulmuştur (Turan vd, 1994: 120).

SONUÇ

Meclis-i Mebusan, 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplanmış, 28 Ocak 1920'de son derece önemli olan Misâk-ı Millî kararlarını kabul etmiştir. Bu beklenmeyen durum, İtilaf Devletleri tarafında büyük bir şaşkınlık yaratmış, 16 Mart 1920'de İtilaf Devletleri tarafından İstanbul resmen işgal edilmiştir. İstanbul'un işgal edilmesi ve sonrasında yaşanan gelişmeler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılış sürecini hızlandırmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen Milli Mücadele'de bir dönüm noktasıdır. Bundan sonraki süreçte Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstiklal Savaşı ile ilgili kararların alınmasında milletimizin tek temsilcisi olmuştur. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılması ile millet hakimiyetine dayalı yeni bir devletin temelleri atılmıştır. Açılışından sonraki ilk çalışmalarından itibaren millî hâkimiyet esasına dayalı bir yönetim anlayışı sergileyen Türkiye Büyük Millet Meclisi, İstiklâl Savaşı'nı başarılı bir şekilde yönetmiş, İstiklâl Savaşı kazanılınca da 29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet yönetimini resmen kabul ettiğini ilan etmiştir.

Meclisin açılışının birinci yıl dönümünde, 23 Nisan "*Ulusal Egemenlik Bayramı*" olarak kutlanmıştır. Daha sonra Mustafa Kemal Paşa tarafından, bunun sadece ulusal egemenlik bayramı olarak kutlanması yeterli görülmemiş ve 23 Nisan 1929'dan itibaren "*23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı*" olarak kutlanmaya başlanmıştır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 1979 yılından itibaren yabancı devlet çocuklarının da katılmaya başlaması ile uluslararası bir nitelik kazanmıştır.

Dünyada hiçbir devlet adamının çocuklara bayram armağan etmediği bilinmektedir. Atatürk'ün çocuklara verdiği değeri de göstermesi bakımından bu davranışı çok anlamlıdır. Atatürk'ün yarının gençleri ve büyükleri olan çocuklara bir bayram armağan etmesi, diğer devlet liderlerine de örnek teşkil etmesi gereken bir davranıştır.

KAYNAKÇA

- Atatürk, G. M. K. (2004). *Nutuk 1919-1927*. Bugünkü Dille Yayına Haz., Zeynep Korkmaz. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ateş, T. (1993). *Türk Devrim Tarihi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Armaoğlu, F. (2010). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Eroğlu, E. (1981). *Türk Devrim Tarihi*. Ankara: Sanem Matbaası.
- Kansu, M. F. (2009). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. Cilt II, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Ozankaya, Ö. (1999). *Cumhuriyet Çınarı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Özalp, K. (1998). *Milli Mücadele 1919-1922 I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Tansel, S. (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*. Cilt: III. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Turan, R., Safran, M., Hayta, N., Çakmak, M. A., Dönmez, C. ve Şahin, M. (2011). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi. (1940). Cilt I, Ankara.